

**Byla C-441/19****Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį****Gavimo data:**

2019 m. birželio 12 d.

**Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:**

*Rechtbank Den Haag, posėdžiaujantis Hertogenbose* (Nyderlandai)

**Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:**

2019 m. birželio 12 d.

**Ieškovas:**

TQ

**Atsakovas:**

*Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid* (Valstybės teisingumo ir saugumo sekretorius)

**Pagrindinės bylos dalykas**

2018 m. kovo 23 d. sprendimu (toliau – skundžiamas sprendimas) atsakovas atmetė ieškovo prašymą dėl prieglobsčio suteikimo ir leidimo laikinai gyventi išdavimo kaip nepagrįstą. Sprendime ieškovui nustatyta prievolė grįžti, tačiau jo vykdymas buvo laikinai sustabdytas. Dėl skundžiamo sprendimo ieškovas pateikė ieškinį prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančiam teismui.

**Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas**

Prašymas pagal SESV 267 straipsnį ir Teisingumo Teismo procedūros reglamento 107 straipsnį.

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą daugiausia susijęs su klausimu, ar pagrindinės bylos atsakovo taikoma politika ir praktika atitinka Direktyvos 2008/115/EB 5 straipsnio a punktą, 6 straipsnio 1 ir 4 dalis, 8 straipsnio 1 dalį ir 10 straipsnį, Direktyvos 2011/95/ES 15 straipsnį ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 4 ir 24 straipsnius. Konkrečiai kalbama apie

tai, kad vyresnis nei 15 metų amžiaus nelydimas nepilnametis įpareigojamas sugrįžti į savo kilmės šalį institucijai prieš tai nepatikrinus, ar toje šalyje iš esmės yra tinkama galimybė jį priimti ir ar ji yra prieinama.

### **Prejudiciniai klausimai**

1. Ar Direktyvos 2008/115/EB (toliau – Gražinimo direktyva) 10 straipsnį, taikomą kartu su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 4 ir 24 straipsniais, Gražinimo direktyvos 22 konstatuojamąja dalimi ir 5 straipsnio a punktu bei Direktyvos 2011/95/ES (toliau – Pripažinimo direktyva) 15 straipsniu, reikia aiškinti taip, kad valstybė narė, prieš nustatydamą nelydimam nepilnamečiui prievolę grįžti, turi įsitikinti ir atlikti tyrimą, ar iš esmės kilmės šalyje bet kuriuo atveju yra tinkamos galimybės jį priimti ir ar jos yra prieinamos?
2. Ar Gražinimo direktyvos 6 straipsnio 1 dalį, taikomą kartu su Chartijos 21 straipsniu, reikia aiškinti taip, kad valstybė narė, leisdama teisėtai likti jos teritorijoje, neturi teisės skirstyti pagal amžių, jeigu nustatoma, kad nelydimas nepilnametis negali gauti nei pabėgėlio statuso, nei papildomos apsaugos?
3. Ar Gražinimo direktyvos 6 straipsnio 4 dalį reikia aiškinti taip, kad turi būti panaikinta prievolė grįžti ir suteikta teisė teisėtai likti šalyje, jeigu nelydimas nepilnametis nevykdo prievolės grįžti, o valstybė narė nesiima ir nesiims jokių konkrečių veiksmų jam išsiųsti? Ar Gražinimo direktyvos 8 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad pažeidžiamas lojalumo principas ir lojalumo Bendrijai principas, jeigu sprendimas gražinti priimamas dėl nelydimo nepilnamečio, nors po to nesiimama veiksmų dėl jo išsiuntimo tol, kol nepilnamečiui sukaks 18 metų?

### **Nurodytos Sąjungos teisės nuostatos**

2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių gražinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse (Gražinimo direktyva) 5 straipsnio a punktas, 6 straipsnio 1 ir 4 dalys, 8 straipsnio 1 dalis ir 10 straipsnis

2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų (Pripažinimo direktyva) 15 straipsnis

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 4 ir 24 straipsniai

## **Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos**

*Vreemdelingenwet 2000* (Įstatymas dėl užsieniečių 2000) 14 straipsnio 1 dalies e punktas, 28 straipsnis ir 64 straipsnis

*Vreemdelingenbesluit 2000* (Nutarimas dėl užsieniečių 2000) 3.6a straipsnis

*Vreemdelingencirculaire 2000* (Aplinkraštis dėl užsieniečių 2000) B8/6 straipsnis

## **Trumpas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas**

- 1 Ieškovas gimė 2002 m. vasario 14 d. Gvinėjoje. Jis nežino, kur yra jo tėvai, ir nepažįsta kitų šeimos narių. Po apsilankymo Siera Leonėje, padedant tarpininkui iš Nigerijos, jis pasiekė Nyderlandus. Čia jis tapo prekybos žmonėmis ir seksualinės prievartos auka. Vadovaujantis nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateiktais duomenimis, šiuo metu jis yra globėjų šeimoje Nyderlanduose.
- 2 Jis pateikė prašymą išduoti leidimą laikinai gyventi prieglobsčio prašytojui. Šis prašymas buvo atmetas kaip nepagrįstas (skundžiamas sprendimas). Atsakovo nuomone, ieškovas neturi teisės gauti leidimą gyventi dėl su prieglobsčio teise susijusių priežasčių. Kadangi tuo metu, kai pateikė prieglobsčio prašymą, jis buvo vyresnis nei 15 metų, atsakovo vertinimu, ieškovas taip pat negali gauti ir įprastinio leidimo gyventi pagal vadinamąją „nekaltumo politiką“ nepilnamečiams. Skundžiamame sprendime taip pat yra ir sprendimas grąžinti. Jo vykdymas skundžiamame sprendime buvo laikinai sustabdytas dėl medicininių priežasčių, tačiau tai buvo persvarstyta vėlesniame sprendime.

## **Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai**

- 3 Šios bylos esmė – atsakovo politika ir praktika, susijusi su prievolės grįžti nustatymu vyresniems nei 15 metų nelydimiems nepilnamečiams. Vadovaujantis „nekaltumo politika“, nepilnamečiams iki 15 metų amžiaus išduodamas leidimas gyventi kaip vienišam nepilnamečiam užsieniečiui (nyd. „*verblijf als alleenstaande minderjarige vreemdeling*“, toliau – AMV), nes laikoma, kad iki tokio amžiaus jie yra „nekalti“ dėl savo padėties. Toks leidimas gyventi išduodamas, jeigu atlikus patikrinimą paaiškėja, kad kilmės šalyje nėra tinkamos galimybės priimti nepilnamečių. Nuo 15 metų amžiaus toks patikrinimas nebeatliekamas ir laikoma, kad nepilnamečiai gali sugrįžti savarankiškai.
- 4 Pagrindinės bylos šalys nesiginčija dėl to, kad dėl faktinių aplinkybių, susiklosčiusių iki ieškovo atvykimo į Nyderlandus, jam negali būti suteikta prieglobsčio apsauga. Tačiau ieškovas teigia, kad jam nepagrįstai neišduotas leidimas gyventi kaip AMV. Jo nuomone, AMV politika yra nepagrįsta; bent jau jos pasekmės jo situacijoje dėl ypatingų aplinkybių yra neproporcingos. Tuomet, kai pateikė prieglobsčio prašymą, jis buvo tik keturiais mėnesiais vyresnis nei

15 metų; be to, priimdamas sprendimą atsakovas nepakankamai atsižvelgė į vaiko interesus. Ieškovo kilmės šalyje nėra tinkamos galimybės jį priimti; šiuo atveju atsakovas privalo atlikti patikrinimą. Ieškovas taip pat laikosi nuomonės, kad jam reikia apsaugos ir dėl jo turimų medicininių problemų.

### **Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas**

- 5 Remiantis sprendimu, ieškovo buvimas šalyje tol, kol vyksta skundo nagrinėjimo procesas, yra teisėtas. Kai tik prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas priims galutinį sprendimą, bus atnaujintas prievolės grįžti ir pareigos išvykti galiojimas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas atkreipia dėmesį, kad dėl šios priežasties atsakovas teisinių pasekmių atsiradimą sustabdė tik dėl procedūrinių priežasčių, taip užkirsdamas kelią tam, kad ieškovas būtų išsiųstas iš šalies ir dėl to patirtų sunkios ir nepataisomos žalos, kol teismas dar neturėjo galimybės priimti galutinį sprendimą. Taigi, nors atsakovas pripažino, kad pateiktas skundas turi atidedamąjį poveikį, byla dėl ieškovo paduoto skundo dėl sprendimo grąžinti nebuvo išnagrinėta iš esmės, todėl yra realus teisinis ginčas ir Teisingumo Teismui pateikiamas klausimas nėra hipotetinis.
- 6 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas konstatuoja, kad daug teisinių klausimų kelia laikotarpis nuo tada, kai buvo priimtas sprendimas dėl nelydimo nepilnamečio grąžinimo, iki faktinio išvykimo, atsižvelgiant į vaiko interesus apskritai ir į sunkias pasekmes konkrečiai ieškovui.
- 7 Per prieglobsčio procedūrą, susijusią su jaunesniais nei 15 metų nelydimais nepilnamečiais, sprendžiant, ar galima leisti likti šalyje vadovaujantis bendraisiais pagrindais, išsamiau tikrinama, ar kilmės šalyje yra tinkama priėmimo galimybė. Jeigu jos nėra ir dėl to nepilnametis negali sugrįžti, jam leidžiama likti šalyje.
- 8 Jeigu yra tinkama priėmimo galimybė, tuomet nesvarstoma galimybė leisti jaunesniam nei 15 metų nelydimam nepilnamečiui likti šalyje, o prieglobsčio prašymas, jei nėra teisės į apsaugą, atmetamas. Šis atmetimas laikomas ir sprendimu grąžinti.
- 9 Taigi, jei sprendimą priimanti institucija nori atmesti jaunesnio nei 15 metų nelydimo nepilnamečio prieglobsčio prašymą, ji privalo tikrinti, ar kilmės šalyje yra tinkama priėmimo galimybė.
- 10 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas paaiškina, kad Grąžinimo direktyvos 10 straipsnio 2 dalis yra susijusi su nelydimų nepilnamečių išsiuntimu. Grąžinimo direktyvos 10 straipsnio 2 dalyje numatytas reikalavimas dėl išankstinio patikrinimo, kaip išsiuntimo leistinumo sąlygos, pagrįstas ypatingu nelydimų nepilnamečių apsaugos poreikiu. Išsiuntimą į šalį, kurioje nėra tinkamos galimybės priimti nepilnametystės laikotarpiu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas laiko neabejotinu vaiko interesų pažeidimu.

- 11 Jeigu valstybė narė išsiunčia nepilnametį, bet koku atveju išvykimą organizuoja ne jis pats, be to, tiek jam išvykstant, tiek atvykus į kilmės šalį jis yra lydimas. Čia nenumatyta priemonių tam atvejui, jeigu nelydimas nepilnametis, vykdydamas įpareigojimą grįžti, išvyksta savarankiškai. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo nuomone, nelydimas nepilnametis yra nepilnametis ne tik pagal savo protinį, fizinį, socialinį ir emocinį išsivystymą, bet ir pagal savo teisinį statusą. Nelydimam nepilnamečiui reikalinga apsauga, todėl negalima laikyti, kad jis gali pats prisiimti atsakomybę už išvykimą.
- 12 Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas norėtų sužinoti Teisingumo Teismo nuomonę apie tai, ar Sąjungos teisės aktų leidėjas, priimdamas Gražinimo direktyvą, paliko spragą, o gal Gražinimo direktyvos 10 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad šioje nuostatoje minima patikrinimą reikia atlikti visuomet, prieš įpareigojant nelydimą nepilnametį savarankiškai palikti Sąjungos teritoriją. Pagal nuostatos tekstą atrodo, kad pagalba, kuri teikiama tinkamai atsižvelgiant į vaiko interesus, yra būtina tik prieš priimant sprendimą grąžinti. Tačiau tai reikštų, kad garantijos būtų privalomos tik prieglobsčio proceso metu ir iki tol, kol atmetamas prieglobsčio prašymas. Laikantis tokio aiškinimo, Gražinimo direktyvos 10 straipsnyje nebūtų reglamentuojamas laikotarpis tarp jo 1 ir 2 dalyse numatytų situacijų. Tuomet per laikotarpį nuo sprendimo grąžinti priėmimo iki momento, kai pradėdamas išsiuntimas, valstybei narei nekiltų speciali pareiga rūpintis. Tačiau toks teiginys, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo nuomone, pažeistų vaiko interesus.
- 13 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas taip pat prašo Teisingumo Teismo pateikti tikslesnius duomenis apie tai, ar vadovaujantis sprendimu grąžinti nustatomas įpareigojimas likti kilmės šalyje, kurioje faktiškai nėra prieinamos tinkamo priėmimo galimybės, nelydimo nepilnamečio atveju lemia tai, kad tokia situacija, kurioje jis yra, turėtų būti laikoma Chartijos 4 straipsnio ir Pripažinimo direktyvos 15 straipsnio 2 dalies pažeidimu. Teigiamo atsakymo atveju kyla klausimas, ar po to reikia suteikti papildomą apsaugą, jeigu tikrai nėra faktiškai prieinamos tinkamos priėmimo galimybės.
- 14 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas mano, kad reikia rasti sprendimą, pagal kurį, viena vertus, valstybės narės atitiktų reikalavimą, reikalingą sprendimui grąžinti priimti, jeigu nustatoma, kad negali būti kalbos apie teisėtą pasilikimą šalyje, ir, kita vertus, pirmiausia atsižvelgtų į vaiko interesus, kaip to reikalaujama pagal Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvenciją, Chartiją ir Pripažinimo direktyvą. Toks sprendimas galėtų būti prievolės grįžti sustabdymas, kuris taip pat suteikia aiškumo ir pačiam nelydimam nepilnamečiui.
- 15 Nyderlandų teisės aktuose ir politikoje nepateikiama įžvalgų, kaip atsižvelgti į vaiko interesus ir kaip juos įtraukti į vertinimą, jeigu priimamas sprendimas grąžinti 15 metų amžiaus ar vyresnį nelydimą nepilnametį. Iš skundžiamo sprendimo taip pat nėra aišku, ar nustatant prievolę grįžti pakankamai atsižvelgiama į Chartijos 24 straipsnyje ir Gražinimo direktyvos

- 22 konstatuojamojoje dalyje bei 5 straipsnyje numatyta pareigą. Priimdamas sprendimą atsakovas apsiribojo klausimu, ar ieškovui reikalinga prieglobsčio apsauga. Jis taip pat nurodė, kad ieškovas nepaaiškino, kaip sprendimas kenkia vaiko interesams. Tačiau prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas konstatuoja, kad šių aplinkybių įrodinėjimo pareiga tenka ne ieškovui; būtent atsakovas turi geriau žinoti vaiko interesus ir aiškiai nustatyti, kokie yra vaiko interesai ir kaip į juos buvo atsižvelgta vertinant.
- 16 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas nurodo, kad pozicija, jog ieškovas negali sugrįžti į kilmės šalį, nes neturi tėvų, turi būti įvertinta atliekant patikrinimą dėl prievolės grįžti, o ne tuomet, kai atliekami faktiniai išsiuntimo veiksmai. Atsižvelgiant į pasekmes, kurias ieškovui sukeltų prievolės grįžti nustatymas, taip pat į teisę kreiptis į teismą teisminės gynybos ir teisę į veiksmingą teisinės gynybos priemonę pagal Chartijos 47 straipsnį, Pripažinimo direktyvos 13 straipsnį ir suformuotą Teisingumo Teismo jurisprudenciją, ieškovas turi turėti teisę kreiptis į teismą dėl teismo sprendimo grąžinti įvertinimo net ir tuomet, kai juo tiesiogiai nenumatomas išsiuntimas. Galimybė pateikti skundą dėl sprendimo grąžinti numatyta ir Gražinimo direktyvos 12 straipsnyje, kuriame, be kita ko, numatyta, jog sprendime grąžinti turi būti nurodyta informacija apie esamas teises ir teisinių priemonių.
- 17 Todėl *Rechtbank Den Haag* norėtų sužinoti Teisingumo Teismo nuomonę apie tai, ar Gražinimo direktyvos 10 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad sprendimą grąžinti galima priimti tik tada, kai buvo patikrinta, ar yra tinkama priėmimo galimybė. Jis prašo, kad Teisingumo Teismas aiškiai nurodytų, ar yra skirtumas tarp to, kad priėmimo galimybė iš esmės yra, ir to, kad ji yra faktiškai prieinama, taip pat ar šie vertinimai gali būti arba turi būti atliekami skirtingu metu ir kiek nelydimas nepilnametis gali tam prieštarauti.
- 18 Atsakovas nustatė ieškovui prievolę grįžti, tačiau nesiėmė jokių veiksmų, būtinų tam, kad galėtų ieškovo išsiųsti kaip nelydimą nepilnametį. *Rechtbank* norėtų sužinoti Teisingumo Teismo nuomonę, ar toks elgesys yra leistinas, atžvelgiant į Gražinimo direktyvos 6 straipsnio 4 dalį. Ši nuostata suteikia galimybę sustabdyti priimto sprendimo grąžinti įgyvendinimą. Atsakovo elgesys rodo, kad *de facto* taip atsitiko ir ieškovo atveju. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas akcentuoja, kad minėto straipsnio tikslas yra ne laikinai sustabdyti teises pasekmes, pateikiant faktinę teisinės gynybos priemonę (žr. 2018 m. birželio 19 d. Sprendimą *Gnandi*, C-181/16, ECLI:EU:C:2018:465, ir 2018 m. liepos 5 d. Nutartį *C. J. ir S.*, C-269/18 PPU, ECLI:EU:C:2018:544), o sustabdyti sprendimo grąžinti įgyvendinimą.
- 19 Panašu, kad užuot ėmęsis išsiuntimo veiksmų, atsakovas laukia, kol ieškovas sulauks 18 metų amžiaus ir taps pilnamečiu teisine prasme, ir dėl jo neberekės atlikti Gražinimo direktyvos 10 straipsnio 2 dalyje numatyto patikrinimo. Todėl *Rechtbank* norėtų žinoti, ar Gražinimo direktyvos 6 straipsnio 4 dalį reikia aiškinti taip, kad sprendimo grąžinti sustabdymas turi įvykti *de jure* ir po to turi būti pripažinta teisė teisėtai likti šalyje. Situacija, kuri atsirado dėl atsakovo veiksmų,

teisine prasme primena toleravimo situaciją. Tokiu būdu ieškovo buvimas šalyje yra neteisėtas ir Nyderlandai jam neišduoda asmens tapatybės kortelės, su kuria jis, prireikus, galėtų įrodyti savo tapatybę ir paliudyti savo asmenybę. Ieškovas taip pat gyvena globėjų šeimoje, turi galimybę naudotis medicininėmis paslaugomis ir gali lankyti Nyderlandų mokymo institucijas, kol sulauks 18 metų amžiaus. Jis nurodė, kad jam kyla daug neaiškumų, o jo gydytojai nurodė, jog tokia situacija daro neigiamą poveikį ieškovo sveikatos būklei.

- 20 Vadovaudamasis aprašytais faktinėmis aplinkybėmis, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas daro išvadą, kad ieškovas atitinka visus „nekaltumo politikos“ reikalavimus, būtinus tam, kad būtų pripažinta teisė teisėtai likti šalyje, išskyrus reikalavimą dėl amžiaus. Tuomet, kai pateikė prieglobsčio prašymą, ieškovas buvo 15 metų ir keturių mėnesių amžiaus. Jeigu atsakovo elgesys pasireiškia tuo, kad jis laukia, kol ieškovas taps pilnamečiu tam, kad galėtų jį išsiųsti be patikrinimo, ar jo kilmės šalyje yra tinkama priėmimo galimybė, tuomet prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas tai laiko vengimu taikyti Gražinimo direktyvą.
- 21 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas taip pat atkreipia dėmesį į Gražinimo direktyvos 8 straipsnio 1 dalį, kurioje numatyta, kad valstybės narės turi nustatyti ir įgyvendinti veiksmingą išsiuntimo politiką. Atsakovas ir kitų valstybių narių atžvilgiu turi pareigą faktiškai išsiųsti Sąjungos teritorijoje neteisėtai esančius nelydimus nepilnamečius trečiųjų šalių piliečius arba, jeigu tai neįmanoma vadovaujantis Gražinimo direktyvos 10 straipsnio 2 dalies reikalavimais, pripažinti jų teisę teisėtai likti šalyje. Tai įtvirtinta pagal lojalumo Sąjungai principą, numatytą ES sutarties 4 straipsnio 3 dalyje.